

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на тема: „Комуникативни аспекти на структурата на текста“ на Рени Антонова Манова, редовна докторантка към Катедра *Български език като чужд*, ФСлФ, СУ „Св. Климент Охридски”

област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

професионално направление: 2.1. Филологии

научна специалност: Български език

област на научно знание: Приложна лингвистика

от проф. д-р Радка Василеа Влахова-Руйкова, СУ „Св. Климент Охридски”, ФСлФ

за присъждане на образователна и научна степен ДОКТОР

Данни за докторантката

Рени Антонова Манова е завършила специалността *Българска филология* във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“ в ОКС *Бакалавър* през 2013 г, а през 2014 г. придобива професионална квалификация *Магистър по българска филология* в МП *Лингвистика – езикова система и речеви практики*. Същата година печели кандидатдокторантски конкурс и със заповед на Ректора № РД 20373/09.02.2015 г. е зачислена за редовна докторантка по професионално направление 2.1 Филология; научна специалност Български език – приложна лингвистика към катедра *Български език като чужд* във ФСлФ на СУ „Св. Климент Охридски“.

Рени Манова има сериозна лингвистична компетентност, която показва още по време на магистърското си обучение и с магистърската си теза. За периода на докторантурата тя разшири и задълбочи тази компетентност, като я съотнесе с приложната лингвистика и същевременно натрупа забележителен за този период опит в тази област. Рени Манова участва в създаването на 4 от учебните книги на КБЕЧ - „Европейско образование и съвременност“, „Здравейте, докторе! Български език като чужд. За студенти медици“, „Нова практическа граматика на българския език за чужденци“, „Светът на децата. Български език като чужд за деца“ (под печат). Като докторантка участва и като

член на екипа в 5 проекта (2 с ръководител проф. д-р Р. Влахова към Катедра по български език и 3 с ръководител проф. д-р Е. Хаджиева към КБЕЧ).

Тази научно-изследователска дейност на дисертантката е отразена в 12 статии (част от тях са под печат), от които 6 са по темата на дисертационния труд, а 6 са свързани с изследователското поле на приложната лингвистика и на езиковата типология. Рени Манова е представяла своите научни разработки на утвърдени научни форуми и семинари (национални и с чуждестранно участие). Изнесла е доклади на 4 международни и на 2 национални конференции. Публикациите по темата на дисертацията в специализирания научен печат и в сборници от международни конференции не само удовлетворяват изискванията на ЗРАСРБ за придобиване на образователната и научна степен „доктор”, но са атестат за научната значимост и представителност на дисертационното изследване.

Структура, съдържание и качества на дисертацията

Темата на дисертацията „Комуникативни аспекти на структурата на текста“ е дисертабилна. Трудът обхваща 307 с. и се състои от увод, три глави, изводи, приложения и библиография. Включени са справка за приносите и справка за публикациите.

Ще посоча изчерпателния списък от 184 заглавия в библиографията, който обхваща аспектите на разглеждания проблем в българската и в чуждестранната лингвистика (основно рускоезичната и англоезичната). В становището си отбелязвам на първо място библиографията, тъй като тя има пряко отношение към теоретичните предпоставки за избор на методология и описателен модел, които дисертантката мотивира в Увода на своето изследване. Задължителен компонент на всяко дисертационно изследване е прегледът на мненията и критичен прочит на концепциите. Плодотворността и успехът на едно дисертационно изследване до голяма степен обаче се основава на способността на дисертанта да изгради непротиворечива теоретична рамка, като изследва различните походи, основни принципи и класификации и очертае обхвата и пресечните точки в дефинициите на различните автори. Рени Манова е представила добросъвестно и подробно различните изследвания върху езиковите и комуникативните специфики на текста, като е съотнесла лингвистичните и лингводидактетическите изследвания с оглед целите на изследването си и на лингвистичните задачи при постигането на целите, формулирани в

Увода. Описаните подходи очертават теоретичната рамка и мотивират избраната методология.

В уводната част ясно са очертани обектът, целите и задачите на изследването. Обект на изследване в разглеждания труд е писменият текст, създаван от чуждестранните студенти в СУ „Св. Климент Охридски“, които изучават български език, с оглед на това как се представя прагматико-семантичната информация, на използваните конекторни маркери и на субординативните структури. Специално внимание е отделено на типовете речеви актове, на комуникативните функции и способите за тяхното формално представяне.

Дисертационното изследване е насочено към оценка на продуктивните умения на чуждестранните студенти, изучаващи български, като се отчита релацията *структура – комуникативна цел* при оценяването на качествата на създадените от тях писмени текстове. Изследваните текстове са създадени по метода на ненаправляваното писане и чрез експеримент за написване на текст, предварително рамкиран от инициално и финално изречение. Общият брой на студентите, участващи в изследването, е 38 души (събраният текстов материал наброява 114 текста, тъй като всеки студент създава общо по три съчинения – повествование, описание и разсъждение). Те са разпределени с оглед на майчиния си език, както следва: македонски – 13 души, украински, руски – 11 души, сръбски–14 души. Степента на владеене на български език по Общата европейска рамка е B2. Рени Манова подробно разглежда операционално-когнитивните стъпки при процеса на композиране на текста с оглед на двете основни комуникативни интенции - да се даде информация, или да се предизвика реакцията на събеседника.

В Първа глава са изведени инхерентните характеристики на езиковия текст. Направен е обзор на основните подходи и направления при изследването на текста в диахронен план. Дисертантката акцентира върху мястото на текста в чуждоезиковото обучение, като обръща специално внимание на някои методически специфики при работата с текста в учебна среда.

Във Втора глава са разгледани формалните и комуникативните аспекти при изграждането на текста. В тази част от изследването дисертантката разглежда (в съответствие с избрания от нея подход) особеностите на изречението като градиво на текста, като акцентът е поставен върху механизмите за разгръщането на информацията в

изречението. Подробно са представени основните положения от теорията на У. Ман и С. Томпсън за анализа на реторическата структура на текста. Посредством анализа на реторическата структура се изясняват релациите между текстовите конституенти. Тъй като списъкът с релациите е инвариантен модел, реализиран въз основа на емпиричните наблюдения на авторите за английския език, дисертантката отбелязва, че той подлежи на модификация при прилагането му към българския език. Приведени са примери за българския език, онагледяващи типовете релации от фреквентни текстове. Разсъжденията и изводите са подкрепени и с примери от събрания и обработен от авторката текстов материал. При следващо публикуване на изследването, което препоръчвам, е добре тези примери да бъдат повече, като същевременно се редуцират примерите, подкрепящи тезите в цитираните изследвания.

Макар изследванията върху развоя на синтактичните теории да са многобройни, Рени Манова е успяла да даде и свой принос в търсене представянето на надизреченското равнище, респ. на текста в българските граматика. Специален интерес представляват наблюденията върху българските възрожденски граматика.

Основателно дисертантката се спира подробно на теорията за текстовия дейксис, която е съотносима и е от изключителна важност за изследването на текстовата структура. Правилно е отбелязано, че дейксисът следва да се разглежда като прагматична категория, тъй като е свързан с контекста на пораждането на речевия продукт и със ситуацията на общуване. Рени Манова споделя подхода на Левинсън (Levinson 1983) и Къмингс (Cummings 2005), които в трудовете си по прагматика описват дейксиса като основна прагматична категория наред с контекста. Всички дейктични средства като местоимения и съюзи се отнасят към традиционно граматическите средства, осигуряващи кохезия. Към тях се отнасят и конекторни маркери от типа на *във връзка с това, ето защо*.

Дисертантката е приела да разглежда текста като избор и съотнася тази концепция към методиката на чуждоезиковото обучение. Тя отбелязва, че всеки един текст на чуждестранен студент отразява неговия избор на кохезионни маркери като механизъм за скрепяване на смисъла, на начини на репрезентиране на участниците, събитията, обстоятелствата, времето в описваната ситуация или дейност. В анализа на текстовете се оценява дали пишещият студент е подбрал подходящ стил и език.

Трета глава представя резултатите от анкетите и от прилагането на метода на неуправляваното писане, както и от експеримента за написване на текст. Тектовата компетентност на чуждестранните студенти, изучаващи български език, се изследва в продуктивен аспект, т.е. разглеждат се характеристиките на “междинния език” (interlanguage), разбира се като степен на овладяност на езика на определен етап от изучаването му, без да се прави компаративно-контрастивна съпоставка между текстове на български и на майчиния език. Дисертационното изследване цели да изведе общи тенденции относно използваните субординативни структури, конекторни маркери и типове релации, както и да проследи грешките, които се допускат при писане.

Дисертантката Рени Манова творчески прилага теорията на Ман и Томпсън с оглед спецификата на езиковата система на българския език, като отчита, че голяма част от формално-смисловите отношения между изреченията в анализирания текстове биват граматикализирани чрез типовете подчинени изречения. Например релации като *отстъпка* и *цел* се граматикализират на български език чрез съответни подчинени обстоятелствени изречения (за отстъпка и за цел), а релация *уточняване* (в разновидност обект – атрибут) – чрез подчинено определително. Извеждането на количествен анализ на използваните съюзи позволява да се проследят и дълбинните смислови отношения, изразени на формално равнище, като *противопоставяне*, *причина и резултат*, *уточняване* и т.н.

В дисертацията се предлага цялостен инструментариум за изследването на качеството на студентските текстове с оглед успешност при постигане на комуникативните цели, като се отчитат *съдържание*, *организация*, *речник и стил*, *познаване на граматическата система*, *кохезионни механизми*.

Рени Манова е проследила и типовете речеви актове в текстовете на чуждестранните студенти чрез извеждане на перформативните им глаголни индикатори. Представено е и процентното съотношение в отделните групи. Наблюденията на дисертантката са плодотворна основа за избор на обучителни текстове и изграждане на обучителни стратегии за постигане на оптимална текстова компетентност. Анализът и изводите в Трета глава са безспорно принос в приложната лингвистика и по-специално за

методиката на езиковото обучение на чужденци. Графиките и диаграмите илюстрират по убедителен начин наблюденията.

Заклучение

Представената дисертация на тема „Комуникативни аспекти на структурата на текста“ с автор Рени Антонова Манова притежава качествата на научно дисертационно изследване. Дисертантката е показала впечатляваща филологическа осведоменост, задълбочено познаване на теоретичните модели, умение за научно изследване, добросъвестност и прецизност на научния анализ и на научните изводи. Дисертацията има приносен характер към приложната лингвистика, текстовата лингвистика и синтаксиса. Дисертантката има значителен брой публикации по темата. Налице са всички основания – формални и по същество, убедено да подкрепя с положителен вот присъждането на научната и образователна и степен „доктор” , **област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление: 2.1. Филологии, научна специалност „Български език – приложна лингвистика“.**

28. 03. 2018 г.

проф. д-р Радка Влахова-Руйкова